

CAMIL VISEDO MOLTÓ I LA SEUA APORTACIÓ A LA PALEONTOLOGIA DELS VOLTANTS D'ALCOI

Josep Maria Segura Martí

Museu Arqueològic Municipal Camil Visedo Moltó. Alcoi

Molts dels estudis geològics i paleontològics realitzats per diferents investigadors en l'àmbit de les comarques de l'Alcoià i el Comtat, durant la primera meitat del segle XX, es beneficien de les aportacions que Camil Visedo Moltó va fer al coneixement de la paleontologia d'aquestes terres.

En anteriors publicacions hem tingut l'oportunitat d'escriure sobre el nostre admirat personatge, principalment sobre la seua erudició i treballs com a arqueòleg local (Aura: 1995; Aura: 2000; Segura-Cortell: 1984, 102-109; Segura: 2000, 144-147). Heus ací una síntesi biogràfica:

Camil Visedo Moltó naix a Alcoi en 1876 al si d'una família acomodada. Va iniciar en 1889 els estudis de batxillerat a l'Institut d'Alacant, on cursà els primers cinc anys.

Cap a 1906, als trenta anys, s'estableix a Madrid, on va obrir una camiseria al carrer de la Montera i alternava les seues ocupacions amb activitats que l'iniciarien en l'estudi de la Geologia i en la pràctica d'esports (en 1909 guanyà diversos premis i medalles en el Tir Nacional de Madrid). Concorregué també a certàmens i concursos literaris locals i obtingué premis a Sevilla, Xàtiva i València, entre 1915 i 1927.

A començament de la segona dècada del segle XX s'instal·la definitivament a Alcoi, on va dedicar una gran part del seu temps a recórrer la geografia comarcal on va arreplegar fòssils i va realitzar estudis geològics, dels quals en 1920 va publicar les "Notas geológicas, paleontológicas y orogénicas" que s'inclouen en l'edició de la *Historia de Alcoy y su Región* (Vicedo Sanfelipe: 1920-22). Plenament integrat en l'ambient cultural de la seua ciutat natal, i acompanyat per diferents amics, dedica el seu temps a diferents exploracions arqueològiques: en 1917 realitza les primeres prospeccions en jaciments ibèrics, principalment a la Serreta (Alcoi-Cocentaina-Penàguila), on realitza nombroses excavacions i espectaculars descobriments a partir de 1920, i és en aquests anys quan Camil Visedo es consagra

definitivament com a arqueòleg, i sembla que les seues excursions paleontològiques resten en un segon terme.

En 1945 l'Ajuntament d'Alcoi nomena Camil Visedo Moltó conservador del Museu local creat recentment, càrrec que va ocupar fins que va morir en 1958. Al llarg de més de quaranta anys dedicats a la geologia i l'arqueologia, va reunir una important col·lecció que va llegar en testament al Museu Arqueològic Municipal d'Alcoi, que des de 1959 porta el seu nom. La bibliografia de C. Visedo Moltó inclou prop de quaranta estudis locals i treballs d'investigació, la síntesi dels quals va reunir, en els seus últims anys, en *Alcoy. Geología · Prehistoria*, llibre publicat en 1959, un any després de la seua mort.

Camil Visedo, en el seu vessant d'erudit geòleg i paleontòleg, ha estat motiu d'un treball anterior per part de Plinio Montoya Belló i Esteban José Sánchez (2000). No obstant això, el nostre article incorpora alguns aspectes que no han estat abordats anteriorment, amb els quals pretenem fer una nova aportació al coneixement de la tasca paleontològica de C. Visedo Moltó.

Les relacions de Visedo amb diferents paleontòlegs

La dedicació de C. Visedo a la paleontologia i els estudis de la Història Natural de les nostres comarques, va fer que el nostre personatge entrara en contacte amb geòlegs i paleontòlegs rellevants de la seua època: René Nicklés, Daniel Jiménez de Cisneros i Bartolomé Darder Pericás, entre d'altres.

La biblioteca personal de Camil Visedo — integrada en la biblioteca del Museu d'Alcoi — conté diferents publicacions relacionades amb investigacions paleontològiques; es tracta principalment de separates del *Boletín de la Real Sociedad Española de Historia Natural*, on trobem exemplars dedicats a Visedo per part dels autors dels treballs (Pastor i Fernández: 2002-2003). És el cas de moltes separates de treballs publicats per D. Jiménez de Cisneros,

entre les quals també hi ha dedicatòries al metge alcoià Domingo Espinós. En aquest fons de llibres de Visado trobem també alguns volums antics i curiosos, com ara *Fósiles de la Provincia de Teruel y Fósiles de la Provincia de Castellón*, de J. Vilanova y Piera (editats en 1863), o *Melanges Paléontologiques*, de F. J. Pictet (1863-1868), vertaderes joies bibliogràfiques.

En algunes publicacions hi ha referències a les excursions i troballes de Visado i a l'ajut que aquest havia facilitat a determinats investigadors. No obstant això, no hem trobat cap carta intercanviada entre Visado i els paleontòlegs de la seua generació

Un dels contactes que hem pogut documentar és de Visado amb Daniel Jiménez de Cisneros, del qual es conserven a l'arxiu del Museu d'Alcoi algunes fotografies amb imatges d'exemplars fòssils. La relació entre ambdós possiblement es degué iniciar amb motiu d'una excursió pels voltants d'Alcoi al juliol de 1919, de la qual es parla en l'article publicat per Jiménez de Cisneros (1925) "Rectificación del sistema geológico a que pertenecen algunos puntos del SE. de España", ocasió immortalitzada en una fotografia que porta la data del 21 de juliol de 1919, on apareixen les

persones que van guiar al científic en aquella excursió (lám. I). Diferents paràgrafs d'aquest article ens permeten conèixer les circumstàncies que motivaren aquella excursió: "En el mes de julio de 1919, a ruegos del entonces vicepresidente del Congreso de Diputados, Sr. Aura Boronat, fui a Alcoy para efectuar un reconocimiento en las cercanías de las conocidas minas de lignito. [...] Alojado en casa del Dr. Espinós durante mi breve residencia en Alcoy, me acompañó en las cortas excursiones que hice, don Domingo, su hijo, también doctor en Medicina; D. Luis Gisbert, doctor en Ciencias, y el entusiasta coleccionador y excursionista D. Camilo Visado."

Resultat d'aquella excursió, Jiménez de Cisneros va poder estudiar un fòssil de Luis Gisbert (que tenia en poder seu: un molar d'*Elephas antiquus* Falc., trobat al Molí Serelles de Cocentaina), i sembla que també degué conèixer la col·lecció paleontològica que havia anat reunint C. Visado Moltó. Aquesta suposició es confirma en la publicació "Algunos fósiles de los alrededores de Alcoy", en què Jiménez de Cisneros (1919) descriu els exemplars que li va mostrar Visado en diferents ocasions: "El entusiasta aficionado D. Camilo Visado, con un celo digno de todo

lám - 1

encomio, està formant una interessant col·lecció de fòssils de los alrededores de Alcoy. Con este motivo ha hecho diferentes viajes a Alicante, y en su última visita me ha presentado para su clasificación algunos fósiles dignos de ser mencionados en nuestra Sociedad."

En la col·lecció paleontològica de Camil Visedo Moltó també trobem diferents exemplars de fòssils de diferents llocs de la geografia espanyola, fruit d'intercanvis amb altres especialistes, i principalment un conjunt d'exemplars de Mallorca que conserven l'etiqueta possiblement de Bartolomé Darder Pericás.

Els seus escrits i publicacions sobre geologia i paleontologia

Entre el fons documental que es conserva al Museu d'Alcoi, té cert protagonisme una sèrie d'escrits de C. Visedo Moltó, i diferents documents d'altres autors de la seua època, relacionats amb la geologia i la paleontologia (Pastor, 2005). Entre aquests cal citar una sèrie de dibuixos de Visedo que representen talls geològics d'aquestes comarques (lám. II), i els treballs manuscrits de Visedo següents:

- *Catálogo de mi colección de paleontología y minerales* [1927].
- *Una visión geológica del N de la provincia de Alicante*.

- *Notas sobre el Terciario de Alcoy y alrededores* [1932].

- *Estudio geológico del barranc del Sinc* [s.d.].

- *Notas geológicas y breve reseña de los primeros pobladores de la región alcoyana* [s.d.].

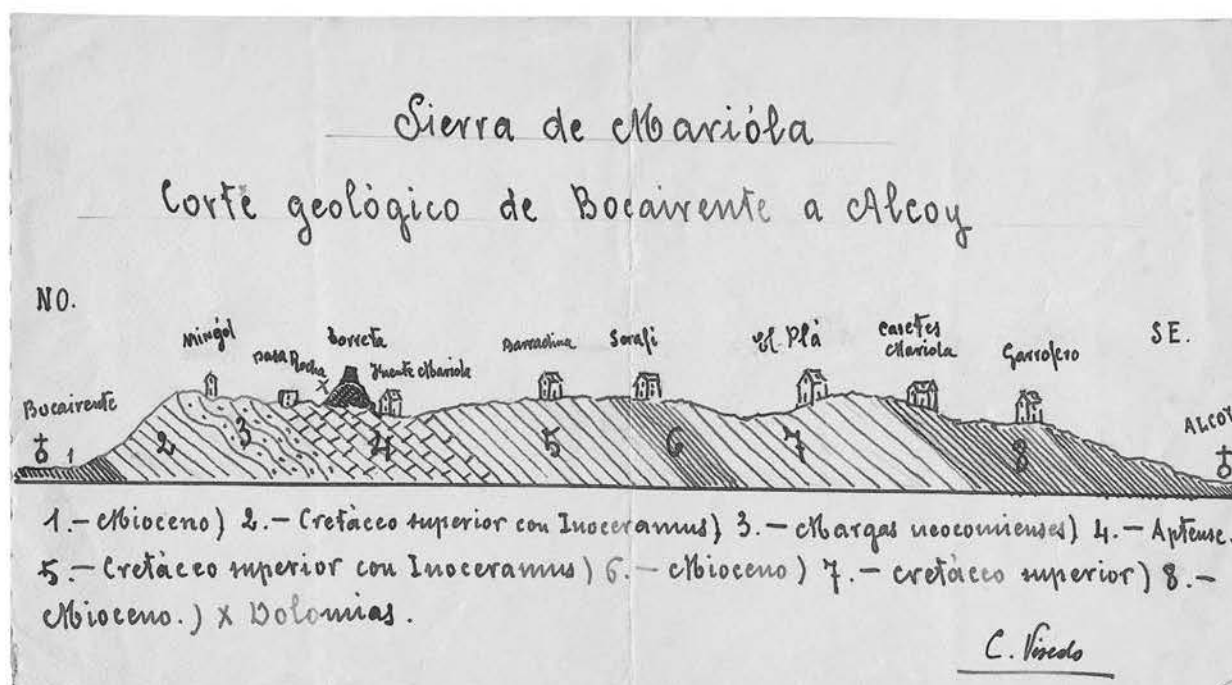
- *Génesis de nuestras montañas. Conferencia leída en el Círculo Industrial el día 30 de Noviembre, con motivo de la Exposición Alpina, organizada por Peña Alpina* [1933].

- *Excursión a Tibi* [1943].

- *Nota sobre la visita del Padre Fernando Fabregat al manantial de la fuente de Barchell en el mes de Octubre del año 1940...* [1940-1954].

Un altre document curiós que s'hi conserva és una còpia mecanoscrita d'un *Informe sobre alumbramiento de aguas en Cocentaina según estudios realizados por D. Bartolomé Darder Pericás, geólogo especialista en hidroscopia y doctor en Ciencias*, de 36 fulls i datat a Tarragona l'11 de març de 1932.

Pel que fa als treballs de Visedo que sobre geologia i paleontologia van arribar a ser publicats, hem de referir-nos a la seua destacada col·laboració en el volum I de l'obra *Historia de Alcoy y su Región*, de R. Vicedo

lám. II

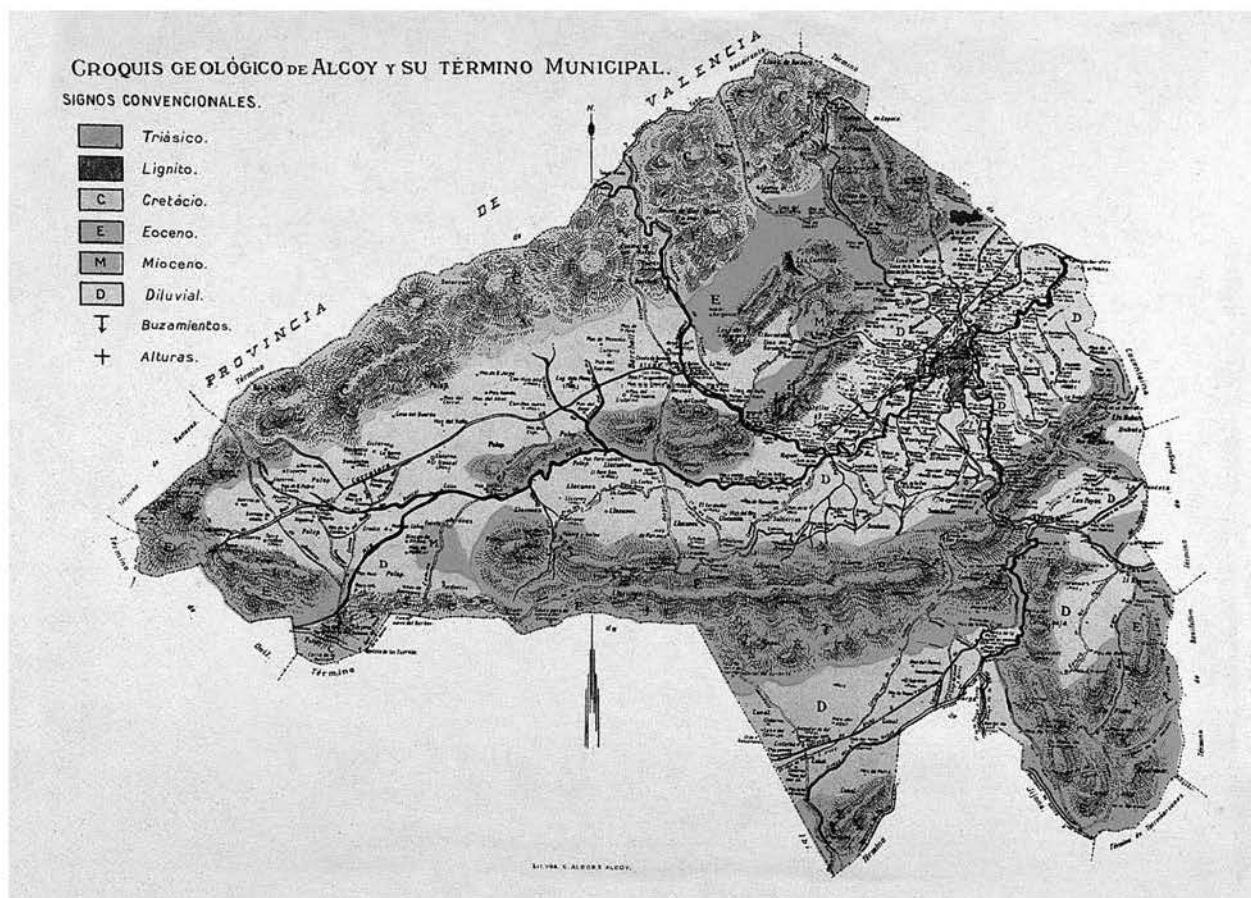
Sangelipe (1920-22). Ens referim a les "Notas geológicas, paleontológicas y orogénicas por Don Camilo Visado y Moltó", un complet recull d'informació amb la localització i la descripció de terrenys i els tipus de fòssils que trobem al nostre àmbit comarcal. En aquesta mateixa edició es publiquen unes "Notas geológicas de Mr. René Nickles", que van acompanyades d'un "Croquis geológico de Alcoy y su término municipal" (lám. III).

L'any 1945, Visado publica en la premsa local (setmanari *Alcoy*, del 5 de novembre de 1945) l'article *Notas geológicas sobre la formación de la hoya alcoyana*. Finalment, cal que ens referim a l'edició de 1959 del llibre *Alcoy. Geología · Prehistoria*, sens dubte l'aportació més completa i interessant de Camil Visado Moltó, tot un compendi de les seues investigacions al llarg de més de cinquanta anys.

La col·lecció paleontològica C. Visado Moltó

Al llarg de molts anys C. Visado va reunir una molt completa col·lecció de fòssils, fruit de les seues excursions, la qual inclou nombrosos

exemplars que informen de l'evolució geològica de les comarques centrals valencianes, de manera especial de les terres al voltant de les serres de Mariola i Aitana. Durant molts anys Visado va conservar les seues col·leccions d'arqueologia i de fòssils al seu domicili, i, com si d'un museu es tractara, les mostrava a les persones que li ho sol·licitaven, tal com es confirma en una guia dedicada a les províncies valencianes i murcianes publicada l'any 1923, en la qual figura la ressenya següent en l'apartat dedicat a museus: "Hay un Museo de Historia Natural. Colección paleontológica y prehistórica de los alrededores de Alcoy, perteneciente a D. Camilo Visado, calle de Nic. Factor, 2. Puede visitarse solicitando permiso a su dueño" (Tormo: 1923, 244). Aquesta col·lecció va ser donada a l'Ajuntament d'Alcoi [així ho va fer constar Visado al seu codicil testamentari], i els centenars d'espècimens fòssils van estar exposats en una de les sales del Museu entre els anys 1959 i 1983, d'acord amb un pacient muntatge i exposició que va realitzar Vicent Pascual Pérez, aleshores conservador del Museu d'Alcoi i successor de Visado. Actualment aquest fons

lám. III

està degudament ordenat i emmagatzemat al Museu Arqueològic Municipal Camil Visedo Moltó, i la col·lecció paleontològica va estar objecte d'una revisió i classificació per part d'E. Peñalver, gràcies a unes ajudes de la Conselleria de Cultura, Educació i Esport, per a la realització d'inventaris, que el Museu d'Alcoi va rebre entre 2000 i 2001.

La Col·lecció Paleontològica Camil Visedo Moltó està formada per un total de 2.666 exemplars fòssils. Determinats fons d'aquesta col·lecció han estat revisats per diferents paleontòlegs, i són moltes les referències en publicacions científiques. És el cas dels vertebrats procedents de la Mina de Lignits d'Alcoi, uns molars de rinoceront, els molars de *Mammuthus meridionalis*, procedents del Molí Serelles de Cocentaina, els fòssils del Mas de Pardinetes, etc.

Una aproximació al coneixement d'aquest fons museogràfic es pot consultar en l'article de Montoya i José Sánchez (2000), publicat al *Catàleg del Museu d'Alcoi*. Però tal volta un dels exemplars singulars de la col·lecció és una rèplica d'escaiola de l'erició de mar que Visedo va trametre a l'especialista en equinoderms J. Lambert, per a la seua classificació, i que va resultar ser una espècie encara no coneguda i que havia estat trobada per Visedo al terme de Sella (La Marina Baixa, Alacant), [exemplar P-1928]. El mateix Camil Visedo ens informa d'aquest fet, en referir-se als fòssils del miocè: "No podemos olvidar aquí, la especie que el Sr. J. Lambert, notable paleontólogo francés, especialista en equinodermos, tuvo la deferencia de dedicar al autor de este trabajo, como especie nueva para la Ciencia llevando por nombre, *Echinolampas visedoi*, Lambert."

[Visedo: 1959, 24]. El fet és que Lambert es va quedar el fòssil original i li va retornar a Visedo una rèplica d'escaiola, en companyia d'una etiqueta manuscrita (lám. IV), que per darrere porta escrit amb lletra de Visedo: "Encontrado en Sella (Alicante). Del Aquitaniense (Mioceno inferior)".

Per finalitzar, tan sols hem de comentar que al nostre parer la Col·lecció Paleontològica de Camil Visedo Moltó continua sent una gran desconeguda, i des d'ací animem els especialistes i els nostres amics de l'Associació Paleontològica Alcoiana Isurus a realitzar consultes i estudis d'aquest fons patrimonial.

En el nostre ànim ha estat fer una recerca que ens ha permés conèixer millor Camil Visedo Moltó, un personatge capdavanter en molts aspectes, que va destacar entre els seus contemporanis pel seu compromís amb la recuperació i la divulgació del patrimoni arqueològic i paleontològic. Les seues qualitats com a esportista, naturista, intel·lectual, gran col·leccionista... el converteixen en un personatge polifacètic i llegendari de l'Alcoi de principis del segle xx.

BIBLIOGRAFIA

- Aura Tortosa, J. Emili (1995). Prólogo [a l'edició facsímil]. *Alcoy. Geología · Prehistoria*. Alcoi, Ajuntament d'Alcoi - Museu Arqueològic Municipal Camil Visedo Moltó.
- Aura Tortosa, J. Emili (2000). Erudits, col·leccionistes i arqueòlegs. Història de la investigació (Alcoi 1884-1999). Alcoi, *Catàleg Museu Arqueològic Municipal Camil Visedo Moltó. Alcoi*. 23-55.
- Beneito Lloris, Àngel - Blay Meseguer, Francesc-X. - Segura Martí, Josep Maria (2006). *Remigio Vicedo i El Archivo de Alcoy*. Alacant, Universitat d'Alacant - Institut Alacantí de Cultura Juan Gil-Albert.
- Jiménez De Cisneros, Daniel (1919). Algunos fósiles de los alrededores de Alcoy. *Boletín de la Real Sociedad Española de Historia Natural*, XIX: 294-296.
- Jiménez De Cisneros, Daniel (1925). Rectificación del sistema geológico a que pertenecen algunos puntos del SE. de España. *Boletín de la Real Sociedad Española de Historia Natural*, XXV: 254-256.
- Motoya, Plinio - José Sánchez, Esteban (2000). Camil Visedo: Col·leccionista i investigador. Alcoi, *Catàleg Museu Arqueològic Municipal Camil Visedo Moltó. Alcoi*. 247-250.
- Pastor Climent, Margarita (2005). El archivo histórico del Museu Arqueològic Municipal Camil Visedo Moltó. *Recerques del Museu d'Alcoi*, 14: 169-196.
- Pastor Climent, Margarita - Fernández Acedo, Laura (2002-2003). La biblioteca del Museu Arqueològic Municipal Camil Visedo Moltó. *Recerques del Museu d'Alcoi*, 11/12: 165-180.
- Vicedo Sanfelipe, Remigio (1920-1922). *Historia de Alcoy y su Región*. Alcoi, Imp. el Serpis. (Edició facsímil de 2006, Universidad de Alicante - Instituto de Cultura Juan Gil-Albert).
- Visedo Molto, Camilo (1959). *Alcoy. Geología · Prehistoria*. Alcoi, Instituto Alcoyano de Cultura Andrés Sempere.

WWW. PALEO ISURUS .COM

asociacion@paleoisurus.com

- Quienes somos
- La Junta
- Actividades
- Eventos
- Visita nuestra colección
- Noticias socios
- Para los peques
- Nuestro foro
- Enlaces amigos
- E-mail
- Socios de Honor
- Fichas fósiles
- Entrevistas
- Noticias Paleontológicas
- A la venta
- Libro de firmas
- Ferias, mercadillos, conferencias, exposiciones.....